

Uppsala universitet, rektor
Box 256
751 05 Uppsala
(Ert dnr UFV 2008/1888)

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Teresa Edelman
08-563 085 34
teresa.edelman@hsv.se
BESLUT

2009-06-25
Reg.nr 31-4731-08

Anmälan mot Uppsala universitet angående utbildningen på forskarnivå vid teologiska institutionen

Fakultetsnämndens hantering av den individuella studieplanen och doktorandens begäran om byte av handledare vid flera tillfällen.

Anmälan

NN har anmält Uppsala universitet för brister i hennes forskarutbildning. Hon har uppgett att avsaknaden av studieplaner, handledning och goda allmänna studievillkor har gjort det omöjligt för henne att bedriva forskarstudier i normal mening. Hon har gjort en kronologisk beskrivning av hur hennes forskarutbildning har sett ut och anført i huvudsak följande.

September 1994 – mars 2000

Hon antogs till forskarutbildningen i forskningsämnet tros- och livsåskådningsvetenskap i september 1994. Hon fick en handledare som var oengagerad. Hon fick inte någon giltig studieplan eller kännedom om vilka moment som ingick i en forskarutbildning. Handledaren gav henne en föråldrad litteraturlista som hon inte haft någon användning av i sitt avhandlingsarbete. Så småningom godkände handledaren att hon skulle göra omfattande fältstudier i konflikthärjade länder, utan att se till att hennes avhandlingsämne anpassades till de givna tids- och resursramarna.

Efter handledarens pensionering utsåg institutionen en annan professor som hennes handledare.

April 2000 – mars 2001

Under denna period var hon föräldraledig och det gjordes inget avhandlingsarbete.

April – oktober 2001

När hon kom tillbaka från sin föräldraledighet kunde hon konstatera att den nya handledaren var lika ointresserad av att handleda henne som den förra. Hon fick inte delta i handledarens forskningsprojekt och av honom organiserade konferenser

även om de låg helt i linje med hennes avhandlingsprojekt. Hon fick träffa honom bara några få gånger. Hon fick dessutom intryck av att han knappt hade läst hennes texter. De avtalade mötena sköts ofta upp och handledaren gjorde en klar skillnad mellan henne och andra doktorander. Han höll bl.a. inne med information om viktiga seminarier och konferenser som han gav andra doktorander. Hon förlorade under vårterminen 2001 i snabbt takt förtroendet för handledaren. När han begärde tillgång till det intervjumaterial som hon hade samlat in under sina fältstudier sade hon därför inte oreserverat ja utan ställde ett motkrav, nämligen sakkunnig och adekvat handledning. Handledaren uppfattade hennes motdrag som en krigsförklaring och vände henne helt och hållet ryggen.

Hon försökte att kontakta institutionens dåvarande prefekt som var mycket svår att nå. När hon till sist lyckades få ett möte i augusti 2001 avrådde han henne att byta handledare och uppmanade henne i stället att hitta en biträdande handledare utanför institutionen. Hon fick till sist kontakt med en professor i Åbo. Detta arrangemang med en handledare på distans visade sig dock vara ohållbart, inte minst på grund av oviljan från prefektens sida att bevilja henne medel för resor till Åbo. Hon var inte välkommen på huvudhandledarens seminarier och förlorade därmed snabbt kontakten med sina doktorandkolleger. Hon blev helt isolerad. Allt detta ledde fram till att hon fick en utmattningsreaktion och blev sjukskriven i tre månader.

November 2001 – februari 2002

Under hennes sjukskrivningsperioden gjorde institutionens ansvariga inget för att hon skulle kunna återuppta sina studier.

Mars 2002 – juni 2003

Hennes möjligheter att fullfölja studierna hade efter sjukskrivningsperioden ytterligare försämrats. Huvudhandledaren ville inte befatta sig med hennes studieplaner. Hon sökte hjälp hos en ny prefekt men fick som svar att hon behandlades på ett korrekt sätt. Den 19 september 2002 lämnade hon en begäran om att få byta handledare. Hennes begäran ledde dock inte till några initiativ från prefektens sida under höstterminen 2002. Hon stod då alltså utan huvudhandledare och giltig studieplan.

Till vårterminen 2003 hade ansvaret för forskarutbildningen övergått till biträdande prefekten, som dock inte heller visade något intresse för att hitta en hållbar lösning. Efter att halva terminen hade gått ordnade den biträdande prefekten en temporär lösning som innebar att en lektor i religionsfilosofi, som snart skulle sluta, hoppade in som huvudhandledare. Lektorn fungerade som hennes handledare från slutet av mars till början av juni vilket inte kunde lösa problemet.

Juli 2003 – augusti 2004

I juli 2003 födde hon sitt andra barn och var därefter föräldraledig under ett år. Under denna period gjorde den biträdande prefekten inget för att lösa situationen. I stället registrerade sig den biträdande prefekten själv som huvudhandledare trots att prefektens kompetens låg inom ett helt annat område. Detta gjordes enbart för att allt skulle se bra ut på papper.

September 2004 – november 2005

När hon återkom från föräldraledigheten höstterminen 2004 tvingades hon återigen att bedriva forskarstudier utan handledning. Hon nekades också tillgång till andra resurser som arbetsplats och datorrum. På den biträdande prefektens förslag accepterade hon en handledare från en annan institution och en annan fakultet, nämligen en freds- och konfliktforskare. Inför vårterminen 2005 utarbetade hon och hennes nya handledare en studieplan som inte blev godkänd av hennes institution. Hon och handledaren försökte ändå att samarbeta under höstterminen 2005, men samarbetet avbröts genom att hon fick en utmattningsdepression och sjukskrevs.

December 2005 – augusti 2008

Sjukskrivningen varade fram till och med vårterminen 2007. När hon hade varit sjukskriven i nästan ett och ett halvt år fick hon ett brev från den biträdande prefekten, nu i egenskap av prodekan för teologiska fakulteten. Hon uppmanades att inkomma med en studieplan senast den 19 januari 2007 under hot att hennes resurser för forskarutbildning annars skulle dras in. Trots att hon fortfarande var sjukskriven påbörjade hon därför en brevväxling med prodekanen där hon bad om att få förutsättningarna för sina fortsatta studier klarlagda. Brevväxlingen orsakade försämring av hennes tillstånd.

September 2007 – september 2008

När hon höstterminen 2007 försökte återuppta sina studier visade det sig att hennes handledare var tjänstledig. Efter att ha försökt få kontakt med prefekten fick hon till sist ett meddelande från fakultetens prodekan, som accepterade att träffa henne under förutsättning att hon lämnade in en ifylld studieplan med förslag på möjliga handledare. Hon påpekade då för prodekanen att det var absurt att hon skulle upprätta en studieplan utan att ha en handledare att diskutera den med. Hon skickade ändå ett dokument där hon försökte beskriva hur hennes forskarutbildning hade förflutit. Prodekanen och fakultetens utbildningsledare uppmanade henne därefter att lämna in en disposition över avhandlingen samt en aktuell beskrivning av avhandlingsprojektet. Hon beviljades slutligen ett möte den 29 november 2007. Fakulteten tog således nästan en termin på sig för att börja hjälpa henne.

Mötet inleddes med att prodekanen och utbildningsledaren kritiserade hennes avhandlingsprojekt. De uttryckte synpunkten att det var meningslöst att skriva en avhandling utifrån ett empiriskt material som var tio år gammalt. Hon uppfattade det som att prodekanen och utbildningsledaren ville övertyga henne om att hennes projekt var värdelöst och att hon följaktligen borde lägga ner det och avregistrera sig från forskarutbildningen. Hon bemötte emellertid kritiken och samtalen gick över på möjliga handledare. Man föreslog handledare verksamma vid institutionen men utanför hennes forskningsämne. Hon fick också veta att hon inte skulle få delta i några kurser, seminarier eller konferenser eftersom hon antogs före 1998. Till exempel skulle hon inte få delta i den utbildning om användningen av universitetets avhandlingsmall som alla doktorander numera anses behöva. Hon skulle inte heller tillåtas att medverka i institutionens grundutbildning. Prodekanen utarbetade därefter en individuell studieplan åt henne utan att samråda vare sig med henne eller med den som eventuellt skulle bli hennes handledare.

Den 30 januari 2008 träffade hon den föreslagna huvudhandledaren. Han meddelade att han tänkte acceptera de ramar som prodekanen hade ställt upp, dvs. disputationen inom ett år och 24 timmars handledning. Handledaren meddelade också att större delen av den tiden hade förbrukats i och med att han på fakultetens uppdrag hade läst igenom hennes texter för att bestämma sig om han skulle tacka ja eller nej till att bli hennes handledare. Den resterande tiden skulle då nätt och jämnt räcka till en genomläsning av hennes avhandlingsmanus inför slutseminariet. Alternativt skulle hon få samråda med honom någon halvtimme någon gång när hon körde fast i arbetet.

Som biträdande handledare utsågs en person som inte fanns med bland de tidigare diskuterade handledarna, som var relativt nydisputerad och som hade helt andra vetenskapliga utgångspunkter än hon själv. När hon kontaktade prodekanen och meddelade att denna person inte kunde fungera som hennes biträdande handledare fick hon veta att hon inte hade något val. När hon frågade den tilltänkte huvudhandledaren vad han tyckte fick hon som svar att han delade prodekanens uppfattning. Han sade också att hon egentligen inte skulle ha någon biträdande handledare eftersom hon antogs före 1998. Han nämnde också att han tänkte låta den biträdande handledaren granska de empiriska avsnitten i hennes avhandlingsmanus. Hennes förtroende för huvudhandledaren, som utsågs formellt den 27 februari 2008, var då så pass sargat att hon inte längre kunde uppfatta honom som en möjlig huvudhandledare. Samarbetet kom därför aldrig igång. I slutet av april meddelade prodekanen att hon avsåg att fastställa den studieplan som hon tidigare hade upprättat och att det fanns en möjlighet att kontakta huvudhandledaren om hon ville tillägga något i planen. Hon uppfattade det som meningslöst att i den rådande situationen kontakta huvudhandledaren. I början av juni 2008 lämnade hon därför återigen in en ansökan att få byta handledare. I början av augusti fick hon ett svar från fakultetens utbildningsledare i vilket han

meddelade att ärendet har översänts till områdeskollegiet i tros- och livsåskadningsvetenskap för ett yttrande. Hon antar att de personer som var utsedda till hennes handledare och kanske även utbildningsledaren sitter i kollegiet. Den process som utbildningsledaren har startat känns därför långt ifrån rättssäker ur hennes synvinkel.

Yttrandet från Uppsala universitet

Uppsala universitet har yttrat i huvudsak följande. Av utredningen framgår att teologiska fakultetsnämnden har gjort stora ansträngningar för att finna nya handledare i samband med att NN begärt att få byta handledare. Rektorn kan inte finna att de problem som förekommit rörande handledarskapet under NNs forskarutbildning bör föranleda någon kritik mot universitetet. Beträffande frågan om upprättandet och uppföljningen av NNs individuella studieplan är det däremot uppenbart att det har förekommit vissa brister i förhållande till de krav som ställs på fakultetsnämnden i högskoleförordningen. NNs underlåtenhet att vid vissa tillfällen medverka vid uppföljningen av studieplanen har otvivelaktigt försvårat fakultetsnämndens arbete, men det ankommer ändå ytterst på fakultetsnämnden att upprätta och följa upp studieplanen. Rektorn finner emellertid inte att dessa brister från fakultetsnämndens sida på något sätt har varit avgörande för de problem som förekommit under NNs forskarutbildning.

Teologiska fakultetsnämndens och teologiska institutionen har avgett ett gemensamt yttrande, som har bifogats rektorns yttrande, och anfört i huvudsak följande.

September 1994 – mars 2000

NN menar att den litteraturlista för utbildningen som den första handledaren använde var inaktuell och inte relevant för avhandlingsämnet.

Fakultetsnämnden vill understryka att syftet med kursläsning i utbildningen är att doktoranden skall skaffa sig en bred överblick över ämnet, och inte att enbart utgöra en ram för inläsning av direkt avhandlingsrelevant litteratur.

Fakultetsnämnden hade vid denna tid – liksom också nu – delegerat till examinatorn att fastställa litteraturlistan. Nämnden ser ingen anledning att ifrågasätta handledarens omdöme därvidlag. Fakultetsnämnden har ingen möjlighet att ta ställning till hur de enskilda handledningssamtalen mellan NN och handledaren gick till. År 1994 och fram till dess att högskoleförordningen ändrades 1998 föreskrevs att handledaren i en individuell studieplan skulle precisera kraven på kunskaper för varje doktorand. Under denna period förutsatte fakultetsnämnden att så skedde. Nämnden kan emellertid inte i dag fastställa i vilken utsträckning detta gjordes i NNs fall. Fakulteten utvecklade under slutet av 1990-talet successivt nya rutiner för att hantera individuella studieplaner. Uppgiften att fastställa studieplanerna fortsatte under en övergångsperiod att

delegeras till handledarna, som dock skulle redovisa studieplanerna till prefekten vid teologiska institutionen. Senare beslöt fakultetsnämnden att delegera fastställandet till prefekten. Numera fastställs studieplanerna av fakultetens prodekan. Den första studieplan som redovisades till institutionen på detta sätt är daterad den 20 maj 1998. Studieplanen reviderades den 15 september 1999. Av studieplanen 1998 framgår att NN och hennes handledare gemensamt gjorde bedömningen att disputation borde kunna ske under läsåret 1999 - 2000, under förutsättning att ekonomiskt stöd kunde beviljas från institutionen. Från och med oktober 1999 erhöll NN utbildningsbidrag i en särskild satsning som universitetet gjorde för att doktorander antagna före 1998 skulle få möjlighet att slutföra sina studier. Sammanlagt har NN erhållit 38 månaders studiefinansiering. Höstterminen 1999 uppgavs att NN hade klarat av 80 procent av sin utbildning.

April 2001 – februari 2002

I och med att den första handledaren gick i pension utsågs en ny handledare. Fakulteten avvisar med bestämdhet att den professorn inte skulle ha fungerat som handledare för NN. Detta motsägs också av att NN och handledaren den 15 september 2000 undertecknade en individuell studieplan. Det framgår av handledarens yttrande att relationen till NN förändrades när handledaren ville ta del av det intervjumaterial som låg till grund för avhandlingsprojektet. Detta krav från handledarens sida framstår som fullt rimligt – det torde vara omöjligt att på ett kvalificerat sätt handleda en doktorand med ett avhandlingsprojekt inom livsåskådningsforskningens område utan att få ta del av det empiriska materialet.

NN anför vidare att institutionens dåvarande prefekt inte tog hennes situation på allvar. Prefekten framhåller i sin kommentar att han ibland kunde vara svår att nå. Detta är föga anmärkningsvärt, eftersom teologiska institutionen är en stor institution. Prefekten har ändå sammanträffat med NN åtminstone två gånger under tidig hösttermin 2001. Prefekten förordnade i ett försök att hantera den uppkomna situationen en professor vid Åbo Akademi som biträdande handledare. Enligt prefekten fanns det inte tillgång till särskilt många för avhandlingsämnet kompetenta handledare vid sidan av huvudhandledaren. Professorn vid Åbo Akademi, vars kompetens inom livsåskådningsforskningen är obestridlig, var i det läget ett rimligt alternativ.

Mars 2002 – juni 2003

En universitetslektor, vars forskningsfält är empirisk livsåskådningsforskning, förordnades som ny huvudhandledare för NN från och med den 1 januari 2003. NN begärde emellertid att få byta handledare direkt efter deras första sammanträffande. I och med att den nya handledaren nästan omedelbart avvisades av NN, var det återigen nödvändigt att finna en ny handledare för henne.

Fakultetsnämnden vill i detta sammanhang understryka att det inte är alldeles lätt att finna nya handledare. De religionsvetenskapliga disciplinerna är genomgående ganska små miljöer, med ett fåtal kvalificerade lärare i varje disciplin. Ett handledarbyte kan därför sällan åstadkommas omedelbart. En universitetslektor kunde emellertid under våren 2003 fungera som ny handledare, och en reviderad individuell studieplan upprättades. Handledaren sökte och fick emellertid en ny anställning vid Lunds universitet, och lämnade därför uppdraget som huvudhandledare.

Juli 2003 – augusti 2004

Från och med den 1 januari 2003 delegerade prefekten ansvaret för forskarutbildningen till en biträdande prefekt. Den biträdande prefekten såg i det uppkomna läget ingen annan utväg än att själv fungera som huvudhandledare, även om detta inte var en idealisk lösning. Enligt universitetets riktlinjer kunde vid denna tidpunkt endast lärare anställda vid universitetet fungera som huvudhandledare. Den förra huvudhandledaren kvarstod emellertid som biträdande handledare under en övergångsperiod. Under perioden försökte institutionen också få till stånd en ny individuell studieplan. NN var emellertid inte lätt att samarbeta med i detta avseende. En ny studieplan kunde så småningom fastställas den 6 november 2003.

September 2004 – november 2005

Under perioden kunde en universitetslektor i freds- och konfliktforskning förordnas som ny huvudhandledare. Teologiska institutionen uppfattade universitetslektorn som en utmärkt handledare. Det finns ingen som helst grund för NNs påstående att huvudhandledarens ämnestillhörighet skulle ha påverkat hennes ställning inom hennes forskarutbildningsämne eller vid teologiska institutionen. Enligt huvudhandledaren var ett datum för NNs slutseminarium inplanerat till den 5 december 2005. Kontakten mellan huvudhandledaren NN bröts emellertid. Enligt huvudhandledaren försökte han få kontakt med NN, men utan framgång.

September 2007 – november 2008

NN tog i början på höstterminen 2007 kontakt med institutionen och meddelade sin avsikt att fortsätta sina studier. Den förra biträdande prefekten – som vid denna tidpunkt var fakultetens prodekan med ansvar för forskarutbildningsfrågor – träffade tillsammans med utbildningsledaren NN för att diskutera hennes utbildningssituation. Inför mötet med NN begärde prodekanen ett underlag, bland annat för att ta ställning till frågan om vem som i detta läge skulle kunna fungera som handledare. NN var emellertid inte heller nu särskilt samarbetsvillig. NN hävdar att strategin skulle ha varit att övertyga henne om att hon borde

avbryta sina forskarstudier. Detta påstående saknar grund. Däremot bedömdes det som angeläget att utröna hur mycket arbete som återstod för att NN skulle kunna disputerat. NN har samma rätt som andra doktorander att söka medel för konferensresor m.m. och institutionen kommer att ta ställning till sådana ansökningar när de inkommer. NN kan inte utan vidare erbjudas möjlighet att undervisa, eftersom hon inte är anställd vid institutionen. Institutionen har för närvarande svårt att fylla sitt utbildningsuppdrag, och har därför ett mycket begränsat behov av timarvoderad undervisning. Vid mötet diskuterades också nödvändigheten av att upprätta en individuell studieplan. Prodekanen utarbetade ett förslag, som översändes till NN. Samtidigt pågick arbetet med att återigen finna nya handledare för NN. Så småningom kunde prodekanen förordna professorn i religionsfilosofi som ny huvudhandledare. En universitetslektor utsågs till biträdande handledare eftersom huvudhandledaren ansåg det angeläget med en biträdande handledare som hade beteendevetenskaplig kompetens. Den biträdande handledarens kompetens för uppgiften ifrågasattes av NN. Fakulteten menar emellertid att den biträdande handledaren hade varit mycket väl lämpad för uppgiften. Enligt huvudhandledaren försökte han upprepade gånger få ett förslag till en ny individuell studieplan från NN. När detta inte fungerade, fastställde prodekanen till slut studieplanen ändå, efter samråd med huvudhandledaren. NN begärde sedan i början av juni återigen att få byta handledare.

Fakultetsnämnden tillämpar sedan juni 2008 nya rutiner för att utse handledare. Fakultetskansliet inhämtar yttrande från de s.k. områdeskollegierna som finns vid teologiska institutionen. Utbildningsledaren översände därför NNs anhållan till områdeskollegiet i tros- och livsåskådningsvetenskap. De båda professorerna, som tidigare var NNs handledare, ingår i kollegiet i egenskap av professorer inom området tros- och livsåskådningsvetenskap, men inte utbildningsledaren som arbetar heltid i universitetsförvaltningen.

Områdeskollegiet föreslog sedermera att en universitetslektor i systematisk teologi med livsåskådningsforskning skulle fungera som ny huvudhandledare. Fakultetens nya prodekan utsåg därför denna person till ny huvudhandledare med en professor i kyrkovetenskap som biträdande handledare. NN har emellertid ånyo begärt att få byta handledare. Någon ny handledare har till dags dato (november 2008) inte kunnat förordnas, men fakultetens prodekan arbetar på att finna en lösning. Nu befinner sig emellertid fakulteten och institutionen i ett läge där endast ett mycket begränsat antal möjliga personer återstår. Det är heller inte självklart att dessa har utrymme i sina anställningar för ytterligare en doktorand. De upprepade handledarbytena har i stor utsträckning bidragit till den situation som nu råder och fakulteten och institutionen gör bedömningen att arbetet med att finna en hållbar lösning blir allt svårare. Under hösten kommer fakulteten att göra ytterligare ett försök att finna nya handledare för NN. Om detta misslyckas, finns ingen ytterligare lösning i sikte.

NNs kommentarer

NN ifrågasätter att rektorns svar bygger på yttranden från de personer som hon riktat sin kritik mot. I övrigt vidhåller hon att hon inte har fått en adekvat handledning och att fakultetsnämnden inte har följt upp hennes utbildning och tillägger bl.a. följande. Bristerna i hennes individuella studieplaner har medfört att fakultetsnämnden och institutionen inte kan göra rätt bedömning av hur hennes handledning fungerade och när hon skulle kunna disputerat. Uppgiften om att en ny handledare utsågs den 1 januari 2003 är felaktig. Denna person och hon tog gemensamt ställning till att det inte var en bra idé att personen i fråga skulle vara hennes huvudhandledare och någon handledare förordnades aldrig vid detta tillfälle. Hon utsattes för negativ särbehandling när hon under 2004 inte fick delta i seminarier som hennes doktorandkollegier deltog i. Av riktlinjerna för forskarutbildning vid Uppsala universitet framgår att pedagogiska färdigheter ingår i de övergripande målen för forskarutbildning för alla. Institutionen och fakulteten har inte brytt sig om det när det gäller henne. Hon har således särbehandlats när hon inte fick några undervisningstimmar. Det stämmer vidare inte att hon och hennes handledare kom överens om ett slutseminarium i december 2005. De resurser som hon erbjöds i november 2007 var otillräckliga och gjorde att hennes avhandlingsprojekt var dömt att misslyckas. Den handledare som utsågs den 3 oktober 2008 var just den person som man i tidigare samtal med henne hade ansett som inte aktuell. Hon begärde därför ett byte den 14 oktober 2008.

Ytterligare utredning

Högskoleverket har under hand från NN och universitetet fått reda på att handledningssituationen fortfarande inte har kunnat lösas.

Högskoleverkets bedömning

Avgränsning av ärendet

En av Högskoleverkets uppgifter är att utöva tillsyn över universitet och högskolor för att öka rättssäkerheten för allmänheten och enskilda individer. I uppgiften ingår bland annat att ta ställning till en anmälan och i vissa fall begära en kommentar från lärosätet. På grundvall av dessa uppgifter och en eventuell ytterligare dokumentation kan Högskoleverket bilda sig en uppfattning om lärosätet har följt gällande regler. Högskoleverket kan dock inte överpröva eller ändra lärosätets beslut och följaktligen inte heller bedöma handledningens innehåll. Verket har inte någon möjlighet att göra en egen fullständig utredning. Verket har inga invändningar mot sammansättningen i områdeskollegiet som skulle lämna ett yttrande till fakultetsnämnden i samband med NNs begäran om byte av handledare i juni 2008.

Beträffande NNs ifrågasättande av Uppsala universitets hantering av Högskoleverkets begäran om yttrande anser verket att det inte strider mot någon

rättssäkerhetsprincip att låta de som har varit inblandade ge sin syn på händelseförloppet. Högskoleverket kan konstatera att det finns delvis olika uppgifter om vad som har hänt. Verket utgår därför från de sakliga omständigheter som är samstämmiga i utredningen.

Nu gällande rätt

Av 6 kap. 30 § högskoleförordningen (1993:100) framgår att fakultetsnämnden ska ha det övergripande ansvaret för utbildningens kvalitet, effektivitet, uppläggning, studieplaner och handledning samt för samordning av kurser och utbildning av handledare. Fakultetsnämnden ska också ha allmän tillsyn över utbildningen på forskarnivå.

Enligt 31 § i samma kapitel ska fakultetsnämnden utse minst två handledare för varje doktorand. En av dem ska utses till huvudhandledare. Doktoranden har rätt till handledning under utbildningen, så länge inte fakultetsnämnden med stöd av bestämmelsen i 37 § beslutar något annat. En doktorand som begär det ska få byta handledare.

För varje doktorand ska det – enligt 36 § samma kapitel – upprättas en individuell studieplan. Den ska beslutas av fakultetsnämnden efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare. I bestämmelsen anges vidare vad en individuell studieplan ska innehålla, bl.a. en beskrivning av de åtaganden som doktoranden och fakultetsnämnden har under utbildningstiden samt att den ska följas upp av fakultetsnämnden minst en gång varje år. Vidare anges när utbildningstiden får förlängas.

I 6 kap. 37 § anges förutsättningarna för att fakultetsnämnden ska kunna dra in rätten till handledning och andra resurser för utbildningen. Enligt denna bestämmelse ska fakultetsnämnden besluta att en doktorand inte längre ska ha rätt till handledning och andra resurser för utbildningen om doktoranden i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen. Av bestämmelsen framgår hur en sådan prövning ska gå till. Det anges bl.a. att vid bedömningen ska det vägas om fakultetsnämnden har fullgjort sina egna åtaganden enligt den individuella studieplanen. Fakultetsnämndens beslut att dra in resurser för en doktorands utbildning kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) enligt 12 kap. 2 § 8 högskoleförordningen.

Dessa bestämmelser är resultaten av en reformerad forskarutbildning som genomfördes 1998. Enligt uttalandena i budgetpropositionen för 1998 (prop. 1997/98:1, utgiftsområde 16, s.90) innebär dock ändringarna bara ett antal åtgärder för att befästa och förstärka vissa positiva trender från 1969 års stora reform av forskarutbildningen. Tanken att studierna skulle läggas upp så att den effektiva studietiden kunde begränsas till fyra år är således inte ny utan framgår av den tidigare reformen. Detsamma gäller att en ”genomtänkt, systematiskt planerad utbildningsgång skulle läggas upp för varje enskild doktorand” och att ”inslaget av

metodisk undervisning och handledning skulle öka väsentligt”. De modifierade reglerna om handledare och individuella studieplaner och även reglerna om studiefinansiering och indragning av rätten till handledning, som trädde i kraft under 1998, har följaktligen inte till syfte att ändra förutsättningarna för utbildningen på forskarnivå utan att förtydliga och skärpa de tidigare reglerna.

Fakultetsnämndens ansvar

Uppsala universitet hade således redan före 1998 års reform ansvar för att lägga upp forskarutbildningen så att den skulle kunna genomföras inom fyra år, att utse handledare för varje doktorand och se till att handledaren i en individuell studieplan preciserar kraven på kunskaper för varje doktorand. Trots att NNs antogs före 1998 är de reviderade reglerna om forskarutbildning, som t.ex. rätten till minst två handledare, tillämpliga på henne utan några restriktioner så länge fakultetsnämnden inte beslutar något annat med stöd av 6 kap. 37 § högskoleförordningen.

Handledningen

Av utredningen har framgått att fakultetsnämnden utsåg handledare under NNs utbildningstid samt att NNs begäran om byte av handledare togs upp och att nya handledare förordnades vid de aktuella tillfällena. I detta sammanhang kan nämnas ÖNH:s beslut den 17 mars 2006, reg.nr 451-462-05 och Högskoleverkets rapport 2008:5 R *Fakultetsnämndernas tillsyn över utbildningen på forskarnivå ur rättssäkerhetsperspektiv*, s. 62-65. I sitt beslut kom ÖNH fram till att någon rätt för doktoranden att efter eget gottfinnande välja handledare inte kan anses föreligga. Högskoleverket hänvisade i sin rapport till ÖNH:s beslut och konstaterade att det i praktiken kan finnas flera hinder för att tillgodose en doktorands begäran om byte av handledare. I det nu aktuella fallet delar Högskoleverket Uppsala universitets uppfattning att teologiska fakultetsnämnden har gjort stora ansträngningar för att finna nya handledare i samband med NNs begäran om att få byta handledare. Högskoleverket anser därför inte att de problem som förekommit rörande handledarskapet kan föranleda någon kritik mot universitetet.

Den individuella studieplanen

I ärendet är klarlagt att upprättandet och uppföljningen av NNs individuell studieplan inte har uppfyllt de krav som ställs på fakultetsnämnden i högskoleförordningen, i vart fall i dess lydelse efter den 1 april 1998. Den individuella studieplan som beslutas av fakultetsnämnden eller institutionen efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare utgör en förutsättning för att fakultetsnämnden ska kunna se till att utbildningen läggs upp så att den kan genomföras inom fyra år. Den är också utgångspunkten för fakultetsnämndens uppföljning av hur doktorandens utbildning framskrider. I NNs fall är det utrett

att hon under vissa perioder inte hade någon individuell studieplan, att studieplanen vid vissa tillfällen inte fastställdes av fakultetsnämnden eller institutionen och att den inte alltid följdes upp. Bristerna i dessa avseenden måste ha försvårat för fakultetsnämnden att på ett effektivt och rättssäkert sätt kunna bestämma NNs och nämndens åtaganden, göra behövliga ändringar i studieplanen samt bemöta NNs krav. Uppsala universitet kan därför inte undgå kritik för dessa brister.

Med dessa delvis kritiska uttalanden avslutas ärendet.

På Högskoleverkets vägnar

Eva Westberg
Chefsjurist

Teresa Edelman
Verksjurist

Kopia för kännedom:
NN